

พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าอยู่หัวฯ ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

ทุกวันนี้การปกครองข้างฝ่ายพระราชอาณาจักร ก็ได้ทรงพระราชดำริแก้ไข และจัดตั้งแบบแผนการปกครองให้เรียบร้อยเจริญดีขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการแล้ว

และฝ่ายพระพุทธจักรนั้น การปกครองสังฆมณฑล ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนา และในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสังฆมณฑล เป็นไปตามแบบแผนกันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวร และจะชักนำประชาชนทั้งหลายให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโนวาท ประพฤติสัมมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณในสังฆสำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก

มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงสังฆมณฑล ให้เจริญคุณสมบัติมั่นคงสืบไปในพระศาสนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้ว่า

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยนามและกำหนดใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่า พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ และพระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในมณฑลใด เมื่อใดจะได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาเป็นสำคัญ

มาตรา ๒ ตั้งแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้ในที่ใด ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย แบบแผน ประเพณีที่ขัดขวางต่อพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้ในที่นั้นสืบไป

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยคณะใหญ่

มาตรา ๓ พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวข้องกับนิกายสงฆ์ กิจและลัทธิเฉพาะในนิกายนั้น ๆ ซึ่งเจ้าคณะหรือสังฆนายกในนิกายนั้นได้เคยมีอำนาจว่ากล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใด ก็ให้คงเป็นตามเคยทุกประการ แต่การปกครองอันเป็นสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ สมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติก ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะหลวง ๑ ทั้งพระราชคณะ เจ้าคณะเหนือ คณะใต้ คณะธรรมยุติก คณะกลาง ทั้ง ๔ ตำแหน่งนั้น ยกเป็นพระมหาเถระที่ทรงปฤกษาในการพระศาสนา และการปกครองบำรุงสังฆมณฑลทั่วไป ข้อภาระธุระในพระศาสนาหรือสังฆมณฑล ซึ่งได้โปรดให้พระมหาเถระทั้งนี้ ประชุมวินิจฉัยในที่มหาเถรสมาคม ตั้งแต่ ๕ พระองค์ขึ้นไป คำตัดสินของมหาเถรสมาคมนั้น ให้เป็นสิทธิ์ขาดผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยวัด

มาตรา ๕ วัด กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็น ๓ อย่าง คือ พระอารามหลวงอย่าง ๑ อารามราษฎร์อย่าง ๑ ที่สำนักสงฆ์อย่าง ๑

๑. พระอารามหลวง คือวัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง หรือทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าจำนวนในบัญชี นับว่า เป็นพระอารามหลวง

๒. อารามราษฎร์นั้น คือ วัดซึ่งได้พระราชทานวิสุงคามสีมา แต่มิได้เข้าบัญชีว่า เป็นวัดหลวง

๓. ที่สำนักสงฆ์ คือ วัดซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

มาตรา ๖ ที่วัด และที่ขึ้นวัดนั้น จำแนกตามพระราชบัญญัตินี้เป็น ๓ อย่าง คือที่วัด ๑ ที่ธรณีสงฆ์ ๑ ที่กัลปนา ๑

๑. ที่วัดนั้น คือที่ซึ่งตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้น เรียกว่า ที่วัด

๒. ที่ธรณีสงฆ์นั้น คือที่แห่งใด ๆ ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

๓. ที่กัลปนานั้น คือที่แห่งใด ๆ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงินอากรค่าที่แห่งนั้นขึ้นวัดก็ดี หรือที่ซึ่งเจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์ อุทิศแต่ผลประโยชน์อันเกิดแต่ที่นั้นขึ้นวัดก็ดี ที่เช่นนั้นเรียกว่า ที่กัลปนา

มาตรา ๗ ที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้อัครศาสนูปถัมภก ทรงปกครองรักษาโดยพระบรมราชานุญาต ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นไปไม่ได้

มาตรา ๘ วัดใดร้างสงฆ์ไม่อาไศรยให้เจ้าพนักงานฝ่ายพระราชอาณาจักรเป็นผู้ปกครองรักษาวัดนั้น ทั้งที่ธรณีสงฆ์ซึ่งขึ้นวัดนั้นด้วย

มาตรา ๙ ผู้ใดจะสร้างวัดขึ้นใหม่ต้องได้รับพระราชทาน พระบรมราชานุญาตก่อนจึงจะสร้างได้ และพระบรมราชานุญาตนั้น จะพระราชทานดังนี้คือ

ข้อ ๑ ผู้ใดจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นใหม่ในที่แห่งใด ให้ผู้นั้นมีจดหมายแจ้งความต่อนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่แห่งนั้น ให้นายอำเภอ ปกษาดด้วยเจ้าคณะแขวงนั้นตรวจและพิเคราะห์ข้อความเหล่านี้ก่อนคือ

๑. ที่ดินซึ่งจะเป็นวัดนั้น ผู้ขออนุญาตมีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่จะยกให้ได้หรือไม่

๒. ถ้าสร้างวัดในที่นั้น จะเป็นความขัดข้องอันใดในราชการฝ่ายพระราชอาณาจักรหรือไม่

๓. วัดสร้างในที่นั้น จะเป็นสมควรสงฆ์อาไศรยหรือไม่

๔. สร้างวัดขึ้นในที่นั้น จะเป็นประโยชน์แก่ประชุมชนในท้องถิ่นที่นั้นหรือไม่

๕. วัดสร้างในที่นั้น จะเสื่อมประโยชน์แห่งพระศาสนาด้วยประการใดบ้าง เป็นต้นว่า จะมาไหว้วัดที่มีอยู่แล้วร่วโรย หรือร้างไปหรือไม่

ถ้านายอำเภอและเจ้าคณะแขวง เห็นพร้อมกันว่า ไม่มีขัดข้องอย่างใดอย่างหนึ่งในที่ ๕ ข้อ นั้นแล้ว ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าคณะแขวงมีอำนาจที่จะทำหนังสือให้สร้างที่สำนักสงฆ์นั้นขึ้น และให้นายอำเภอประทับตรากำกับในหนังสือนั้นด้วย และเจ้าของที่ดินนั้นจะต้องจัดการโอนโฉนดเนื้อที่วัดถวายแก่สงฆ์ตามกฎหมาย ก่อน จึงจะสร้างที่สำนักสงฆ์ได้

ข้อ ๒ ในการที่จะขอรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมาสำหรับอารามเดิมที่ได้ก่อสร้างปฏิสังขรณ์ใหม่ก็ดี หรือจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นเป็นอารามก็ดี ให้ผู้ขอทำจดหมายยื่นต่อผู้ว่าราชการเมืองนั้นๆ ให้มีใบบอกเข้ามากราบบังคมทูลฯ ถ้าในจังหวัดกรุงเทพฯ ก็ให้ยื่นกฎหมายนั้นต่อกระทรวงธรรมการ ให้นำความกราบบังคมทูลฯ เพื่อจะได้พระราชทานในพระบรมราชานุญาต

ข้อ ๓ ถ้าจะสร้างอารามขึ้นใหม่ที่เดี่ยว จะต้องขออนุญาตอย่างสร้างที่สำนักสงฆ์ก่อนต่อไปก่อนขออนุญาตนั้นแล้ว จึงจะรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมาได้

หมวดที่ ๔ ว่าด้วยเรื่องเจ้าอาวาส

มาตรา ๑๐ วัดหนึ่งให้มีพระภิกษุเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง การเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นแล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร แม้อารามราษฎร์และที่สำนักสงฆ์แห่งใด ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควร จะทรงเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสก็ได้

มาตรา ๑๑ วัดในจังหวัดกรุงเทพฯ วัดหลวงก็ดี วัดราษฎร์ก็ดี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าไม่ทรงเลือก จะตั้งเจ้าอาวาส ให้เป็นหน้าที่ของพระราชาคณะผู้กำกับแขวงที่วัดนั้นตั้งอยู่ ที่ปรึกษาสงฆ์และสัปบุรุษทายกแห่งวัดนั้นเลือกสรรพระภิกษุซึ่งเป็นเจ้าอาวาสถ้าและพระราชาคณะนั้นเห็นว่าพระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และตราตั้งนั้น ต้องให้ผู้บัญชาการกระทรวงธรรมการประทับตราเป็นสำคัญ ในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

มาตรา ๑๒ การเลือกสรรเจ้าอาวาสวัดในหัวเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเลือกและตั้งเองนั้นให้เป็นหน้าที่ ของเจ้าคณะแขวงที่จะปรึกษาสงฆ์และสัปบุรุษทายกแห่งวัดนั้นเลือกสรรพระภิกษุ ซึ่งสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ถ้าปรึกษาเห็นพร้อมกันในภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ดีหรือเห็นแตกต่างกันเป็นพระภิกษุหลายรูปก็ดี ให้เจ้าคณะแขวงนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมืองฯ เห็นว่าพระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสนั้น และตราตั้งต้องให้ผู้ว่าราชการเมืองประทับตราตำแหน่งเป็นสำคัญในฝ่ายพระราช อาณาจักรด้วย

อนึ่ง เจ้าอาวาสทั้งปวงนั้นถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่าก็ให้มีสมณศักดิ์เป็นอธิการ

มาตรา ๑๒ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะทำนุบำรุงรักษาวัดนั้น ตามกำลังและความสามารถ

ข้อ ๒ ที่จะตรวจตรา อย่าให้วัดนั้นเป็นที่พำนักแอบแฝงของโจรผู้ร้าย

ข้อ ๓ ที่จะปกครองบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ ๔ ที่จะรักษาความเรียบร้อย และระงับอธิกรณ์ในหมู่บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ ๕ ที่จะป็นธุระ ในการสั่งสอนพระศาสนาแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ให้เจริญในสัมมาปฏิบัติตามสมควรแก่อุปนิสัย

ข้อ ๖ ที่จะป็นธุระให้กุลบุตร ซึ่งอาศัยเป็นศิษย์อยู่ในวัดนั้น ได้ร่ำเรียนวิชาความรู้ตามสมควร

ข้อ ๗ ที่จะป็นธุระแก่สัปบุรุษ และทายกผู้มาทำบุญในวัดนั้นให้ได้บำเพ็ญกุศลโดยสะดวก

ข้อ ๘ ที่จะทำบาปชัฏบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น และทำรายงานการวัดยื่นต่อเจ้าคณะ

ข้อ ๙ ถ้าพระภิกษุสามเณรในวัดนั้นปรารถนาจะไปอยู่วัดอื่นก็ดี หรือจะไปทางไกลก็ดี เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องให้หนังสือสุทธิก็ได้ แต่ต้องแจ้งเหตุให้พระภิกษุหรือสามเณรรูปนั้นทราบด้วย

มาตรา ๑๔ เป็นหน้าที่ของบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้นจะต้องช่วยเจ้าอาวาส ในการทั้งปวงอันเป็นภาระของเจ้าอาวาสนั้น

มาตรา ๑๕ บรรดาพระภิกษุสามเณรต้องมีสังกัดอยู่ในบาญชีวัดใดวัดหนึ่งทุกรูป

มาตรา ๑๖ คฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อพระราชกำหนดกฎหมาย เหมือนพลเมืองทั้งปวง

มาตรา ๑๗ เจ้าอาวาสมีอำนาจเหล่านี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวบรรดาบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งอยู่ในวัดนั้น

ข้อ ๒ อธิกรณ์เกิดขึ้นในวัดใด ถ้าจะเป็นความตามลำพังตามพระวินัย เจ้าอาวาสวัดนั้นมีอำนาจที่จะพิพากษาได้ ถ้าเป็นความแพ่ง แม้คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมให้เจ้าอาวาสเปรียบเทียบ ก็เปรียบเทียบได้

ข้อ ๓ บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ถ้ามิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส จะเข้าไปบวชหรือไปอยู่ในวัดนั้นไม่ได้

ข้อ ๔ บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสจะไม่ให้อยู่ในวัดนั้นก็ได้

ข้อ ๕ ถ้าเจ้าอาวาสบังคับการอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติหรือพระราชบัญญัติและพระภิกษุสงฆ์สามเณรในวัดนั้น ไม่กระทำตามก็ดี หรือฝ่าฝืนคำสั่งหมิ่นประมาทเจ้าอาวาสก็ดี เจ้าอาวาสมีอำนาจที่จะทัศนกรรมแก่พระภิกษุสามเณรผู้มีความผิดนั้นได้

ข้อ ๖ ถ้าเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่อันชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมายถ้าบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ใดขัดขืน หรือลบล้างอำนาจหรือหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน ๒๐ บาท หรือจำขังเดือนหนึ่ง หรือทั้งปรับและทั้งจำด้วยทั้ง ๒ สถาน

มาตรา ๒๘ ผู้ใดจะอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส ถ้าวัดในจังหวัดกรุงเทพฯ ให้อุทธรณ์ต่อพระราชคณะผู้กำกับแขวง ถ้าวัดในหัวเมือง ให้อุทธรณ์ต่อเจ้าคณะแขวง

มาตรา ๒๙ วัดใดจำนวนสงฆ์มากก็ดี หรือเจ้าอาวาสวัดใดวัดใดไม่สามารถที่จะทำการตามหน้าที่ได้ทุกอย่าง ด้วยความชราทุพพลภาพเป็นต้นก็ดี ในจังหวัดกรุงเทพฯ เมื่อพระราชคณะผู้กำกับแขวงเห็นสมควรจะตั้งภิกษุรูปใด รูปหนึ่งเป็นรองเจ้าอาวาสสำหรับรับภาระที่พึงวาง หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่งช่วยเจ้าอาวาส ก็ตั้งรองเจ้าอาวาสได้ รองเจ้าอาวาสจะมีอำนาจได้เท่าที่พระราชคณะซึ่งกำกับแขวงได้มอบนั้น แต่จะมีอำนาจเกินเจ้าอาวาส หรือกระทำการฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้าอาวาสไม่ได้ ส่วนวัดในหัวเมืองก็ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าคณะเมืองจะตั้งรองเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้เหมือนเช่นนั้น รองเจ้าอาวาสนี้ ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นรองอธิการ

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยคณะแขวง

มาตรา ๒๐ ในท้องที่อำเภอหนึ่ง ให้กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นแขวงหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพฯ จะโปรดให้พระราชคณะเป็นผู้กำกับคณะแขวงรูปเดียว ส่วนท้องที่ในหัวเมือง นอกจังหวัดกรุงเทพฯ นั้น แขวงหนึ่งให้มีเจ้าคณะแขวงรูปเดียว แต่ถ้าแขวงใด มีวัดน้อยจะรวมหลายแขวงไว้ในหน้าที่คณะแขวงใดแขวงหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นควร

มาตรา ๒๑ พระราชคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ นี้ จะโปรดให้พระราชคณะรูปใดเป็นผู้กำกับคณะแขวงใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

ส่วนการเลือกตั้งเจ้าคณะแขวงในหัวเมืองนั้น เป็นหน้าที่เจ้าคณะเมืองจะเลือกสรรเจ้าอาวาสวัดซึ่งอยู่ในแขวงนั้นเสนอต่อ เจ้าคณะมณฑล แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควร และให้เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจหน้าที่จะทำตราตั้งเจ้าคณะแขวง และตราตั้งนั้นต้องให้ข้าหลวงใหญ่ ซึ่งสำเร็จราชการมณฑลประทับตรากำกับเป็นสำคัญข้างฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย อนึ่ง เจ้าคณะแขวงนี้ ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นพระครู ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะทรงเลือกสรรหรือจะพระราชทานสัญญาบัตรราชทินนาม ตั้งเจ้าคณะแขวงให้มีสมณศักดิ์ยิ่งขึ้นไปก็ได้

มาตรา ๒๒ บรรดาวัดในจังหวัดกรุงเทพฯ อยู่ในแขวงใด ให้ขึ้นอยู่ในพระราชคณะผู้กำกับแขวงนั้น ส่วนวัดในหัวเมือง วัดอยู่ในแขวงใด ก็ให้ขึ้นอยู่ในเจ้าคณะแขวงนั้น เว้นแต่วัดทั้งใน

กรุงเทพฯ และในหัวเมือง ที่โปรดให้ขึ้นอยู่เฉพาะคณะหรือเฉพาะพระราชอาคันตุกะรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา ๒๓ ให้พระราชอาคันตุกะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ มีฐานานุศักดิ์ ตั้งฐานานุกรมตำแหน่งพระสังฆราชได้อีกรูปหนึ่งเว้นแต่ถ้าพระราชอาคันตุกะรูปนั้นมีฐานานุศักดิ์ควรตั้งฐานานุกรมเกิน ๓ รูปอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตั้ง

มาตรา ๒๔ พระราชอาคันตุกะผู้กำกับแขวงมีหน้าที่ดังนี้คือ

ข้อ ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์ บรรดาซึ่งอยู่ในปกครองให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและราชบัญญัตินี้

ข้อ ๒ ที่จะเลือกและตั้งรองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาส อันมีอำนาจเลือกตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

ข้อ ๓ ที่จะตรวจตราทนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัดซึ่งอยู่ในความปกครอง

ข้อ ๔ ที่จะไปดูแลตรวจตราการตามวัดขึ้นในแขวงนั้นเป็นครั้งเป็นคราวตามสมควร

ข้อ ๕ ที่จะช่วยระงับอธิกรณ์แก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์เจ้าอาวาส

มาตรา ๒๕ พระราชอาคันตุกะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ มีอำนาจดังนี้คือ

ข้อ ๑ รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ที่พระราชอาคันตุกะนั้นตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติก็ดี เพราะไม่สามารถก็ดี พระราชอาคันตุกะผู้กำกับแขวงมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ ๒ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยงแย่ง ในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ ๓ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรในวัด ซึ่งขึ้นอยู่ในแขวงนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

มาตรา ๒๖ พระครูเจ้าคณะแขวงหัวเมืองมีหน้าที่ดังนี้คือ

ข้อ ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์บรรดาที่อยู่ในปกครองให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะเลือกเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสตามความในพระราชบัญญัตินี้

ข้อ ๓ ที่จะตรวจตราทบทวนการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัดซึ่งอยู่ในปกครอง

ข้อ ๔ ที่จะไปดูแลตรวจตราตามวัดขึ้นในแขวงนั้น เป็นครั้งเป็นคราวตามสมควร

ข้อ ๕ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส

ข้อ ๖ ถ้าเกิดเหตุหรืออริกรรมอย่างใดในการวัดหรือการสงฆ์ในแขวงนั้นอันเหลือกำลังที่จะระงับได้ ก็ให้รับนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมือง

มาตรา ๒๗ เจ้าคณะแขวงมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยงแย้ง ในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ ๒ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรตลอดท้องที่แขวงนั้นในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

มาตรา ๒๘ เจ้าคณะแขวงมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมผู้ช่วยการคณะได้ ๒ รูปคือ พระสมุห์ ๑ พระใบฎีกา ๑ ถ้าเจ้าคณะแขวงนั้นได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระครูราชทินนาม ตั้งพระปลัดได้อีกรูปหนึ่ง ๑

มาตรา ๒๙ แขวงใดในจังหวัดกรุงเทพฯก็ดี ในหัวเมืองก็ดี มีวัดมาก พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ หรือเจ้าคณะเมืองนั้น เห็นสมควรจะมีผู้ช่วยตรวจตราการอยู่ประจำท้องแขวง จะตั้งเจ้าอาวาสวัดใดวัดหนึ่งในแขวงนั้น ให้เป็นรองเจ้าคณะแขวงกำกับตรวจตราการวัด ในตำบล

หนึ่งหรือหลายตำบลก็ได้ และในแขวงหนึ่งจะมีรองเจ้าคณะแขวงที่รูปก็ได้ตามสมควร แต่รองเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่งต้องมีจำนวนวัดอยู่ในหมวดนั้นไม่น้อยกว่า ๕ วัด จึงควรตั้ง และรองเจ้าคณะแขวงมีหน้าที่ฟังคำสั่งและเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง อื่นรองเจ้าคณะแขวงนั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอธิการ

หมวดที่ ๖ ว่าด้วยคณะเมือง

มาตรา ๓๐ หัวเมืองหนึ่ง ให้มีพระราชาคณะหรือพระครูเป็นเจ้าคณะเมืองรูป ๑ การเลือกสรรและตั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมืองนี้ แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา ๓๑ เจ้าคณะเมืองมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการและการสงฆ์บรรดาอยู่ในเขตเมืองนั้นให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและราชบัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะตั้งรองเจ้าคณะแขวงเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสวัดในเมืองนั้น ซึ่งมีอำนาจตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

ข้อ ๓ ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนา และการศึกษาในบรรดาวัดในเขตเมืองนั้น

ข้อ ๔ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะแขวงและระงับอธิกรณ์วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวงในเมืองนั้น

ข้อ ๕ ที่จะเลือกเจ้าอาวาสซึ่งสมควรเป็นเจ้าคณะแขวงเสนอต่อเจ้าคณะมณฑล

มาตรา ๓๒ เจ้าคณะเมืองมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าวสั่งชมมณฑลตลอดเมืองนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ซึ่งเจ้าคณะเมืองตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควรจะคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี หรือเพราะขาดความสามารถก็ดี เจ้าคณะเมืองมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ ๓ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวง

มาตรา ๓๓ เจ้าคณะเมืองมีฐานานุกิตติตั้งฐานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระปลัด ๑ พระวินัยธร ๑ พระวินัยกรรม ๑ พระสมุห์ ๑ พระใบฎีกา ๑ สำหรับช่วยในการคณะ

มาตรา ๓๔ หัวเมืองใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดตั้งพระครูเจ้าคณะรองเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะเมืองรูป ๑ หรือหลายรูป ตามแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

หมวดที่ ๗ ว่าด้วยคณะมณฑล

มาตรา ๓๕ หัวเมืองมณฑล ๑ จะทรงพระกรุณาโปรดให้พระราชาคณะผู้ใหญ่ เป็นเจ้าคณะมณฑลรูป ๑ พระราชาคณะรูปใดควรจะเป็นเจ้าคณะมณฑลไหนนั้น แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา ๓๖ ถ้ามณฑลใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดให้มีพระราชาคณะเป็นเจ้าคณะรองผู้ช่วยภาระมณฑลนั้นอีกรูป ๑ หรือหลายรูป ทั้งนี้แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา ๓๗ เจ้าคณะมณฑลมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะรับพระบรมราชานุมัติไปจัดการทำนุบำรุงพระศาสนา และบำรุงการศึกษาตามวัดใน มณฑลนั้น ให้เจริญรุ่งเรืองตามพระราชประสงค์

ข้อ ๒ ที่จะออกไปตรวจตราการคณะสงฆ์และการศึกษา ในมณฑลนั้น ๑ บางเป็นครั้งคราว ข้อ ๓ ที่จะตั้งพระครูเจ้าคณะแขวงตามหัวเมืองในมณฑลนั้น บรรดาซึ่งมิได้รับพระราชทานสัญญาบัตร

ข้อ ๔ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะเมืองในมณฑลนั้น

มาตรา ๓๘ เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรทั่วทั้งมณฑลนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะมอบอำนาจให้เจ้าคณะรอง ออกไปตรวจจัดการในมณฑลได้ตามเห็นสมควร จะให้มีอำนาจเท่าใด แต่มิให้เกินแก่อำนาจและฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้าคณะมณฑล

ข้อ ๓ ผู้มีตำแหน่งสมณศักดิ์ชั้นใดๆในมณฑลนั้น นอกจากที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรแล้ว ถ้าไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งเพราะความประพฤติที่ดี เพราะขาดความสามารถที่ดี เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ ๔ เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะเมือง

มาตรา ๓๙ เจ้าคณะมณฑลมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ ๖ รูป คือ พระครูปลัด ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูวินัยกรรม ๑ พระสังฆรักษ์ ๑ พระสมุห์ ๑ พระใบฎีกา ๑ แต่ถ้าในฐานานุศักดิ์เดิมมีตำแหน่งใดแล้ว ไม่ต้องตั้งตำแหน่งนั้น

หมวดที่ ๘ ว่าด้วยอำนาจ

มาตรา ๔๐ เป็นหน้าที่ของเจ้ากระทรวงธรรมการ และเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่ จะช่วยอุดหนุนเจ้าคณะให้ได้กำลังและอำนาจพอที่จะจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๑ พระภิกษุสามเณร ต้องฟังบังคับบัญชาเจ้าคณะซึ่งตนอยู่ในความปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่ฟังบังคับบัญชา หรือหมิ่นละเมิดต่ออำนาจเจ้าคณะ มีความผิด เจ้าคณะมีอำนาจที่จะทำทัณฑ์ขมได้

มาตรา ๔๒ ถ้าเจ้าคณะกระทำการตามหน้าที่ในพระราชบัญญัติ และคฤหัสถ์ผู้ใดปลงล้างขัดขืนต่ออำนาจเจ้าคณะผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษ ฐานขัดอำนาจเจ้าพนักงาน

มาตรา ๔๓ คดีที่จำเลยเป็นเจ้าของอวาสก็ตี หรือเป็นคดีคดีอุทธรณ์คำสั่งตัดสินหรือคำสั่งของเจ้าอวาสก็ตี หรือจำเลยเป็นรองเจ้าคณะแขวงหรือเป็นฐานานุกรมของเจ้าคณะแขวงก็ตี หรืออุทธรณ์คำ

สั่งรองเจ้าคณะแขวงหรือฐานานุกรมเจ้าคณะแขวงก็ดี ถ้าข้อวินิจฉัยคดีนั้นอยู่ในลำพังพระวินัยบัญญัติ หรือในการบังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้ คดีเกิดขึ้นในแขวงใด ให้เจ้าคณะแขวงนั้นมีอำนาจที่จะตัดสินคดีนั้นได้

คดีเช่นนั้น ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอาชญากรรมเป็นเจ้าคณะแขวงหรือรองเจ้าคณะเมืองหรือฐานานุกรมเจ้าคณะหัวเมืองใด ให้เจ้าคณะเมืองนั้นมีอำนาจที่จะตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอาชญากรรมเป็นเจ้าคณะเมืองหรือรองเจ้าคณะมณฑลหรือ ฐานานุกรมของเจ้าคณะมณฑลของรองเจ้าคณะมณฑลใด ให้เจ้าคณะมณฑลนั้นมีอำนาจตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอาชญากรรมเป็นเจ้าคณะมณฑลหรือเป็นพระราชอาชญากรรมผู้กำกับแขวง ให้โจทก์หรือผู้อาชญากรรมทำฎีกายื่นต่อกระทรวงธรรมการให้นำความกราบบังคมทูล พระกรุณา

มาตรา ๔๔ พระราชาคณะหรือสังฆนายก ซึ่งโปรดให้ปกครองคณะพิเศษ นอกจากที่ได้กล่าวมาในพระราชบัญญัตินี้เช่นพระราชาคณะซึ่งได้กล่าวไว้ว่าวัดใน จังหวัดกรุงเทพฯหลายวัด แต่มิได้กำกับเป็นแขวงเป็นต้นก็ดี มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองวัดขึ้นเหมือนพระราชาคณะผู้กำกับแขวง ฉะนั้น

มาตรา ๔๕ ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่จะรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ เป็นวันที่ ๑๒๒๗๐ ในรัชกาลปัตยุบันนี้.

หมายเหตุ.-พรบ.ฉบับนี้ ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว นำเสนอมานี้เพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น